

Міністерство освіти і науки України Житомирський державний
університет імені Івана Франка

Кафедра педагогіки

СПАДЩИНА ІВАНА ФРАНКА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих учених, магістрів та студентів

14-15 листопада 2006 року

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
Житомир
2006

ББК 74.20 (4 Укр)

Б48

УДК378.937

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради Житомирського
державного університету імені Івана Франка
(протокол №3 від 27 жовтня 2006 року)

Редакційна колегія

О.С. Березюк, доцент, кандидат педагогічних наук

О.В. Власенко, кандидат педагогічних наук

З.А. Осадча, старший викладач

Рецензенти:

Левківський М.В. - професор, доктор педагогічних наук, зав.
кафедри з педагогіки Житомирського державного університету
імені Івана Франка;

Білоус П.В. - професор кафедри літератури, доктор філологічних
наук, Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Монастирецький Л.С. - професор кафедри літератури, декан
філологічного факультету Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Б48 Спадщина Івана Франка в контексті української освіти та
культури // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих учених, магістрів, студентів, 14-15
листопада 2006 р./за редакцією Березюк О.С, Власенко О.В.,
Осадчої З.А. - Житомир: Вид-во ЖДУ, 2006. 250 с.

У збірнику досліджується спадщина Івана Франка в
контексті української культури та освіти. Для викладачів
вищих навчальних закладів, молодих науковців, магістрів,
студентів. Збірник підготовлено з оригіналів доповідей
авторів без літературного редагування

© Березюк О.С, 2006

© Власенко О.В., 2006

© Осадча З.А., 2006

статті і висловлювання. Упоряд. О.Г.Дзеверін.- К.: 1960, С.58.

*Людмила Малинівська,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирського державного університету імені Івана Франка)
Науковий керівник - канд. пед наук,
доцент О. С. Березюк
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ІВАН ЯКОВИЧ ФРАНКО В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ

Лідер української демократії - поет, прозаїк, публіцист і драматург Іван Франко - давно став символом величчя національного духу, гідності й подвижництва. Усе написане, організоване, видане ним дає підстави говорити про нього не інакше, як про людину-віку, людину-добу, людину-континент. Усе зроблене ним відсвічує, відблискує та випромінює ауру життєствердності й життєстійкості. Усе, створене Франком, ставить його у ряд найвидатніших постатей людства й гуманістичних цивілізацій, яким, урешті, й була адресована Франкова діяльність.

За різними мотивами відзначають ювілей видатних осіб: віддають данину шани кумирові нації або з кон'юнктурних міркувань наголошують ту чи іншу в спадщині діяча для самоутвердження, інших веде мотив національної гордості й вони демонструють духовні здобутки свого співвітчизника серед народів світу. Але жоден із цих мотивів недостатній, коли йдеться про такого духовного велетня, як Іван Франко.

Доля Івана Франка, що властиво практично усім великим особистостям, складалася драматично у своїй величності. Його духовними константами, що визначили життєвий й світоглядний шлях, стали безперервна праця, інтенсивний розвиток і національна цілесередженість. Його інтереси вирізнялися багатогранністю й масштабністю. Його життя й діяльність, як наголошували Є. Кирилюк та Ф. Погребенник, були пов'язані з „широким географічним ареалом, вони проходили не лише на його батьківщині, але й у Росії, Польщі, Чехословаччині, Австрії, Італії". Він духовно й інтелектуально охопив свій час - від другої половини ХІХ і до початку ХХ століття, ставши його речником, аналітиком і художником [2].

Іван Франко був і залишається одним із найвидатніших українських публіцистів, думка якого помітно впливала на загальноінтелектуальну ситуацію в Галичині та інших регіонах України. У своїх публіцистичних статтях він розмірковував над надзвичайно широким колом питань і проблем, торкаючись аспектів політичних, економічних, соціокультурних.

Національна ідея осмислювалася й образно виражалася вченим як

проблема духовного вибору та моральної свободи.

Дослідники неодноразово зазначали, що Іван Франко став одним із емблематичних українських письменників й інтелектуалів, що його постать, спадщина, естетична аксіологія, світоглядні принципи досить давно стали предметом й об'єктом постійних літературознавчих, лінгвістичних, етнокультурних, філософських досліджень. Л. Міщенко, Т. Панько, В. Чугайнов зазначили, що „ще за життя письменника його творчість привертала увагу критиків, навколо неї точились дискусії, але узагальнюючих праць не було, публікувались тільки окремі замітки, рецензії, окремі статті здебільшого оглядового характеру”.

Національні традиції, процеси, що відбувалися у духовному житті Європи, - ось контекст, у якому слід розглядати літературну діяльність українського письменника.

Аналіз літературно критичної та художньої спадщини І. Франка дає підстави зробити низку висновків щодо особливостей творчого методу письменника, генетико-типологічних характеристик його літературного доробку, етапів еволюції його естетичної свідомості та її (еволюції) відповідності тенденціям, що відбувалися у національному та світовому літературному процесі.

Реалістичний доробок у творчій спадщині письменника не тільки показує неабиякі індивідуальні здобутки митця у цьому напрямі, а й закладає відповідні національні традиції української літератури, традиції, що й досі значущі в контексті світового літературного процесу.

Кожен народ здатний на духовно-національне відродження, на мобілізацію державної енергії, якщо його сини, його вожді й пророки зуміють акумулювати „Те незриме, несхопне”, що давало народові „смысл життєвий”, „просвітляло і гріло” протягом багатьох років і запалювало ним мільйони. Цією вірою в світлу будучину свого народу, цією високою громадянською відповідальністю за його духовне воскресіння і майбутню горду поставу „у народів вольних колі”, цією самопожертвою в ім'я досягнення національного ідеалу і запалював себе Іван Франко.

І. Франко, перебуваючи в авангарді літературного процесу, зумів поставити українську літературу в один ряд з іншими розвинутими національними літературами світу, довівши вагу й незнищенність творчих надбань нашої культури в історії духовного розвитку людства.

Ніхто з українських письменників не зробив стільки для розвитку рідної літератури, як Франко. Він був першим хто з вершин світової літератури оком ученого і талановитого критика глянув на українську літературу. Все життя

своє він працював для того, щоб українська література, яка дала світові геніального Шевченка, засяяла власним світлом у сім'ї інших літератур, щоб, збагачуючись мистецькими здобутками інших народів, внесла свій вклад у скарбницю вселюдської культури. Ці величні ідеї надихали його власну художню творчість, багату і різноманітну, як саме життя.

Поняття "дух", "душа" виникли в людській свідомості ще в первісному суспільстві для позначення незрозумілих людині явищ природи. У сучасному розумінні, дух - це психічні здібності, мислення, свідомість, почуття та воля людини, в широкому значенні - психіка; душа - внутрішній психічний світ людини з її настроями, переживаннями та почуттями. Сам їх вияв дуже складний. Тому й у народі кажуть: "Чужа душа - темний ліс".

Під духовністю в українській родинній педагогіці розуміють сукупність психічних явищ, що характеризують внутрішній суб'єктивний світ людини, основні риси культурної спрямованості особистості - її життєві інтереси, переконання, погляди, ідеали, світогляд, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе, її мислення, бажання, воля, естетичні і моральні почуття.

Поняття духовності та моралі органічно переплітаються між собою. В українській родинній педагогіці часто вживають термін "духовно-моральне виховання". Тут поєднуються три основні характерні особливості, які зумовлюють мислення, почуття, вчинки та поведінку людини.

У родинній педагогіці це означає формування душевних якостей і культурної поведінки дитини, тобто формування людини високої духовності та чистої моралі. У сім'ї закладаються основи людяності, коріння духовності, фундамент особистості. Передаючи свій досвід, навички праці, уміння, здібності в плані творчості і художньо-виконавської діяльності, батьки завжди намагалися готувати своїх дітей до набуття ними найкращого фаху, до самостійного здобування засобів існування, а також подбати про те, щоб діти могли прогодувати їх до старості. Така підготовка дітей включала в себе виховання високих духовних якостей - таких, як любов до краси, доброта, великодушність, піклування про близьких, рідних. Це надзвичайно складне завдання. Воно може бути розв'язане лише тоді, як в родині добре поставлений духовно-моральний аспект життя сім'ї: вчинки, приклад батьків, взаємостосунки між членами сім'ї і т. д. У народі так і кажуть - духовність виховується духовністю, мораль - моральністю. Всі інші фактори можуть або сприяти цьому, або виявляти нейтральність. Навіть освіта й інтелектуальна підготовка, відірвана від духовно-морального виховання, часто-густо породжує, як кажуть у народі "освічене дикунство".

І. Франко був не тільки педагогом - філософом, він був і психологом. В його творах є багато цікавих психолого-педагогічних спостережень і зауважень щодо формування духовності дитини. Дитяча вдача, зазначав він, вразлива і водночас слабка й незміцніла, потребує великої уваги вчителів і батьків. Особливо важливий вплив вихователів на дітей в їх ранньому віці. Мало користі, коли батьки лише спостерігають, милуються пустощами дітей, - потрібно тверде керівництво з боку батьків, формування їхніх моральних якостей і норм поведінки; батьки повинні розвивати в дітей прагнення до пізнання світу, природи й життя.

Казки для дітей та повчальні оповідання Івана Франка, а саме "Без

праці", "Коли ще звірі говорили", "Коваль Басим", "Лис Микита" та інші розвивають духовний світ дитини, прищеплюють найкращі почуття, виробляють позитивні риси характеру.

Франко добре знав світову педагогічну літературу, читав твори Платона, Аристотеля, Коменського, Руссо, Спенсера. Його цікавила педагогічна полеміка І Вишневецького, педагогічні твори О.В. Духновича та інші.

І. Франко питання формування духовної культури й народної освіти розглядав у тісному зв'язку. Це особливо яскраво показано в його творах "Наші народні школи і їх потреби", "Одвертай лист до галицької української молоді", "Мрії і надії українського народу в Галичині" та інші.

Звідси можна зробити висновки й про освітньо - виховний ідеал, який прагне сформувати в молоді вчений. Це - людяність, працьовитість, сильна національна ідея та високі моральні цінності.

Передові педагогічні ідеї, що їх утверджував І.Я. Франко, увійшли до золотого фонду вітчизняної педагогіки.

Література

1. Денесюк І. Розвиток української малої прози XIX - початку XX століття. К., 1981.
2. Легкий М. Іван Франко і канон українського модернізму [спроба (де)канонізації // Франкознавчої студії.] - Дрогобич, 2001. - Вип. 1.